

Jane Eyre

Charlotte
Brontë

—
Gaye
Boralıoğlu'nun
önsözüyle
—

Charlotte Brontë, 19. yüzyıl İngiliz edebiyatının en önemli yazarlarından. 1816'da İngiltere'nin sanayi kenti Bradford yakınındaki Thornton'da, rahip Patrick Brontë ile Maria'nın altı çocuğundan üçüncüsü olarak doğdu. Aile 1820'de Yorkshire kırsalına taşındı. Maria 1821'de ölünce, kardeşleri teyzeleri büyüttü. 1824'te Charlotte ile Emily, yatılı bir kız okuluna, ablaları Maria ve Elizabeth'in yanına gittiler ama iki abla da veremden öldü. İki kardeş Yorkshire'a dönüp kalan eğitimlerini evde tamamladılar. Çok zengin olmayan ailenin sanat ve edebiyatla dolu yaşamı, erkek kardeşleri Branwell'le beraber Charlotte, Emily ve Anne Brontë'nin hayal güçlerini canlı tuttu. Yazmayı ve resim yapmayı çok seven Charlotte, 1831'de öğretmen okuluna gitti, daha sonra mürebbiye olarak çalıştı. 1841'de işi bırakıp Emily'yle eğitim için Brüksel'e gitti. Çok geçmeden Yorkshire'a dönüp yazmaya odaklandı. İlk romanı *Profesör* birkaç kez reddedildikten sonra kaleme aldığı *Jane Eyre*, takma bir isimle 1847'de yayımlandı. Emily Brontë'nin *Uğultulu Tepeler*, Anne Brontë'nin *Agnes Grey* romanları da takma isimlerle yayımlandı.

Jane Eyre, çok sevildi ve yazarının kimliği merak konusu oldu. 1848'de Charlotte Brontë, romanın yazarı olduğunu açıkladı ve dönemin edebiyat çevrelerinde kendine yer buldu. O ikinci romanı *Shirley* üzerinde çalışırken, kardeşleri Branwell, Emily ve Anne sırayla öldüler. Charlotte Brontë, ailesinin altı çocuğundan otuzlu yaşlarını görebilen tek kişi oldu. *Shirley* 1849'da yayımlandı. *Villette*'i (1853) kaleme aldıktan sonra evlenen Charlotte Brontë, hamileliği sırasında geçirdiği bir rahatsızlık sonucu 1855'te hayatını kaybetti. *Profesör* ölümünden sonra yayımlandı. Brontë kardeşlerin romanları birer klasik haline geldi. Özellikle *Jane Eyre* hemen tüm dünya dillerine çevrildi, defalarca sinema ve televizyona uyarlandı ve feminist edebiyat incelemelerinin konusu oldu.

Jane Eyre

Otobiyografi

Jane Eyre
Otobiyografi
Charlotte Brontë

Orijinal adı

Jane Eyre: An Autobiography

İngilizce aslından çeviren

Solina Silahlı

Yayına hazırlayan

Aslı Güneş

Türkçe yayın hakları

© Doğan Yayınları Yayıncılık
ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

1. baskı / Kasım 2021

ISBN 978-625-8495-80-5

Sertifika no: 44919

Kitap ve kapak tasarımı

Geray Gençer

Baskı

Ana Basın Yayın Gıda İnş. San.
Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah.

Devekaldirımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13

Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99

Sertifika No: 20699

**Doğan Yayınları Yayıncılık ve
Yapımcılık Ticaret A.Ş.**

19 Mayıs Cad. Golden Plaza

No. 3, Kat 10, 34360

Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 /

Faks (212) 355 83 16

[www.dogankitap.com.tr /](http://www.dogankitap.com.tr/)

[editor@dogankitap.com.tr /](mailto:editor@dogankitap.com.tr)

satis@dogankitap.com.tr

Jane Eyre

Otobiyografi

Charlotte Brontë

Çeviren:
Solina Silahlı

Jane'in yürüyüşü

Gaye Boralloğlu

Jane Eyre'i ilk okuduğumda, büyük bir heyecanla kitabın benim hikâyemi anlattığını düşünmüştüm. Oysa ne akrabalarının evine sığınmış bir yetimdim, ne kız okulunda okumuştum ne de bir malikânede yaşayan, kendimden büyük bir adama âşıktım! Aslında gerçeği söylemek gerekirse Jane'le aramızda hiçbir ortak yön yoktu, ama yine de bu benim hikâyemdi işte.

Sanırım on dört on beş yaşlarındaydım ve o güne dek okuduğum hiçbir roman bende böylesine tuhaf bir iz bırakmamıştı. Bolca Jack London ve Hermann Hesse okuduğumu, *Robinson Crusoe*'yu, *Moby Dick*'i hatmettiğimi, Jules Verne'in yapıtlarını ezbere bildiğimi, Dostoyevski ve Kafka okumaya cüret ettiğimi, bütün bu kitaplardan ve daha başkalarından olağanüstü bir zevk aldığımı hatırlıyorum; ne var ki, *Jane Eyre* başka bir yere yerleşmişti gönlümde. Onlar romandı, *Jane Eyre* arkadaşımdı. Charlotte Brontë, bütün hayat hikâyesine en ince detaylarıyla hâkim olduğum; birçok sırrını kulağıma fısıldamış olan, ne yediğini, ne içtiğini, ne giydiğini gayet iyi bildiğim; başına gelenlerden kendimi de sorumlu hissettiğim, onunla korktuğum, onunla kaygılandığımı, onunla heyecanlandığımı, onunla sevindiğim; kanlı canlı bir arkadaş hediye etmişti bana; Jane Eyre, kitapların dünyasında tanıdığım ilk kadın kahramandı.

Gerçek bir kahramandı, çünkü dünyanın tekinsizliğine karşı bir zeytin dalı kadar zarafetle direniyordu; eğilip bükülüyor ama kırıl-

mıyordu. Suskunluğunda itiraz vardı, konuşmasında arzular gizliydi. Sözleri ödünç alınmış cümleler değildi, kalbinden, aklından geliyordu ve karşısındakileri şaşkınlığa sürüklese de aklından geçenleri söylüyordu. O, hayatın çemberinde dolarken, genç bir kadın için dünyanın nasıl bir yer olduğunu hissettiriyor, onurlu bir hayat için bedel ödenmesi gerekiyorsa bundan kaçınmamak gerektiğini fısıldıyor, varoluşun yalnızca mutluluktan menkul olmadığını, yolda dimdik yürüyebilme azminin ruhu nasıl güçlendirdiğini anlatıyordu. Jane Eyre, imkânsızın değil, mümkün olanın kahramanıydı. Bu yüzden sahiciydi.

Charlotte Brontë, *Jane Eyre*'i Victoria döneminin tutucu ahlak anlayışına karşı bir nevi direniş çığlığı olarak yazdı ve 1847'de yayımladı. O dönemde bir kadın yazarın kendi adıyla kitap bastırması neredeyse imkânsızdı, bu yüzden de cinsiyeti belirsiz bir ad edindi kendine. Ahşap yemek masasının üzerinde yazdığı ve sonradan edebiyat klasikleri arasında anılacak bu eseri "Currer Bell" adıyla imzaladı.

Yayımlandığı yıllarda doğal olarak *Jane Eyre*'in yazarının bir erkek olduğu düşünülürdü, çünkü böylesine cesur bir aşk hikâyesini ancak bir erkek anlatabilirdi! Aslına bakılacak olursa dikkatli bir okur, yazarın kadın olduğundan şüphelenebilirdi: Charlotte Brontë kadınların arzularının, hayallerinin, cinselliklerinin; evlere, odalara, hat ta kat kat giysilerin altına hapsedildiği bir çağda, neredeyse kimsesiz bir kızın –evet bazı "kimse"ler vardı hayatında ama o kadar berbattılar ki olmasalar da olurlardı– güçlenerek yürüyüşünü anbean tarifliyordu. Su gibi akan bir kurguyla, okuyucuyu usul usul peşinden sürükleyerek, genç bir kadının duygu dünyasını bir dantel gibi işliyordu. Jane Eyre, dönemin ideal kadın modeline hiç uymuyordu: İzin almıyor, boyun eğmiyor, umutsuzca âşık oluyor ve "mantık izdivacına" evet demiyordu; okuyor, biliyor ve yürüyordu. Düşüp kalksa da, üstü başı paralansa da, aç kalsa da yürüyordu. Güzel değildi, zengin

değildi, elinden tutacak kimsesi yoktu; ama ısrarlıydı ve ihtiyaç duyduğu kuvveti kendi ruh dünyasının hammaddelerinden ürettiyordu.

Jane Eyre'in Charlotte Brontë'nin kendi yaşamından izler taşıdığı söylenir. Kitaptaki kız okulunun, yazarın ablalarıyla birlikte öğrenim gördüğü Cowan Bridge'deki rahip kızları için açılmış okuldan esinlendiği, romandaki ölüm sahnesinde Charlotte Brontë'nin ablası Maria'nın ölüm anını doğrudan aktardığı ifade edilir. Ama bence yazar ile eseri arasındaki benzerlik bundan ibaret değil, daha da derindedir. Brontë, büyük olasılıkla, "kendine ait bir oda"sı olmadan, bütün ailenin birlikte yaşadığı salonun bir köşesinde yazmanın boğuculuğunu, Gateshead Malikânesi'nin alacakaranlık atmosferinde; dış dünyanın tehlikeli imkânsızlığını, çocukların açlıkla terbiye edildiği Lowood Okulu'nda ve erkeklere dair şüphelerini Edward Rochester'ın sırlarla dolu müphem kişiliğinde resmetti bize.

Brontë altı çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğu olarak doğdu, babası rahipti. Yorkshire'da, dik bir yamacın sırtındaki kasvetli Haworth köyünde yaşadı ve yaşadığı süre boyunca yazar olan iki kız kardeşi Emily ve Anne de dahil olmak üzere ailesindeki herkesin ölümüne tanıklık etti. *Jane Eyre*'in gotik atmosferinde bahçesine ölümlerin gömüldüğü kilisenin gölgesi de hissedilir.

Jane Eyre birinci tekil şahısla yazılmış bir romandır. Bu yüzden samimidir ve yazarının aklından geçenleri ifade etmesi için imkân sağlar. Jane'in şu sözlerinde Brontë'nin dertlerinin yatmadığını kim söyleyebilir?

İnsanın sükûnetle yetinmesi gerektiğini söylemek boşunadır. İnsan aslında hareket halinde olmalıdır ve onu bulamazsa kendisi yaratmalıdır. Benimkinden daha durgun bir yaşama mahkûm milyonlarca insan var ve milyonlarcası kaderine sessizce isyan eder. Siyasi isyanların yanı sıra kaç isyanın insanın oluşturduğu yaşam adacıkları arasında mayalandığını kimse bilmiyor. Kadınlar genel olarak sakin olma-

lıdır ama onlar da erkeklerin hissettiğini hisseder. Tıpkı erkekler gibi onlar da yeteneklerini kullanacakları, çabalayacakları alanlara ihtiyaç duyarlar. Katı kısıtlamalardan, aşırı durgun bir yaşamdan sıkıntı duyarlar ve onlardan çok daha fazla ayrıcalıklara sahip erkeklerin kadınlara tatlı yapıp örgü örmekle, piyano çalıp çanta işlemekle yetinmelerini tavsiye etmeleri dar kafalıktan başka bir şey değildir. Geleneklerin cinsiyetlerine biçtiğinden fazlasını istemelerini ya da öğrenme heveslerini yargılamak, onlara gülmek düşüncesizliktir.¹

Bir başka İngiliz yazar Virginia Woolf, *Jane Eyre*'in yazıldığı dönemin İngiltere'sine dair şunları söyler: “Bir kadının tek başına bir yerlere gitmesi olanaksızdı. Hiçbir zaman bir geziye çıkamazdı; hiçbir zaman otobüsle Londra'yı gezemez ya da bir lokantada tek başına yemek yiyemezdi.”² Ve ister istemez şöyle bir hayal kurar: “Kişi bir an için Charlotte Brontë yılda üç yüz pounda sahip olsaydı, o yoğun yaşanan yerler, kentler ve hareketli dünyayla ilgili daha çok şey bilseydi; daha çok değişik kişiyle tanışıp kendi cinsinden olanlarla daha çok ilişkiye girebilseydi ve sahip olduğundan daha çok deneyimli olsaydı ne olurdu diye düşünmekten kendini alamıyor.”³

Kuşkusuz bunu düşündüren, sınırlı hayat deneyimine rağmen (yalnızca 38 yıl yaşadığını ve kısa bir dönem Brüksel'de bulunmak dışında köyünden hiç çıkmadığını hatırlayalım) Brontë'nin zamanları aşip gelen, yalnız edebiyatı değil, sinemayı, dizileri, muhtelif hikâye anlatma biçimlerini etkilemiş olan, olağanüstü bir roman ortaya koymuş olmasıdır. Brontë, o dönem için sıra dışı olan bir karakteri, fakir ve onurlu genç bir kızı kahramanlaştırır ama Jane Eyre yalnızca bir karakter romanı değildir. Thornfield Malikânesi ve Lo-

1. 12. bölüm, s. 136.

2. Virginia Woolf, *Kendine Ait Bir Oda*, Çev. Suğra Öncü, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, s. 76.

3. A.g.e., s. 78.

wood Okulu başta olmak üzere tüm mekânlar olağanüstü bir canlılıkla resmedilmiştir. Kitap boyunca Jane'in hayatına eşlik eden birçok kişiyle tanışır, birçok mekânı tanırız. Bütün bu farklılıklar romanın atmosferinde sıçramalar yaratmadan, özgün karakterlerini koruyarak ve oldukça gerçekçi bir biçimde aktarılır.

Victoria döneminin tüm gözde kavramlarını, kadının toplumdaki rolünü, cinselliği, ahlaki değerleri, eğitim sistemini, dini inançları, hatta Tanrı'yı bile sorgulayan *Jane Eyre*, yayımlandığı yıllarda kaçınılmaz olarak eleştirilerle karşılandı. Dönemin en etkili dergilerinde yazan eleştirmenler, kitabı "edepsiz" ve "ahlaksız" buldu. Bir aşkın böylesine cüretkâr bir şekilde anlatılması, özellikle de kadınlara dair genel kabul gören inançların sorgulanması toplumda neredeyse infial yarattı. Buna rağmen öylesine güçlü bir anlatımı vardı ki, *Jane Eyre*'in ünü çok kısa süre içinde İngiltere'nin sınırlarını aştı. Ne var ki Charlotte Brontë'nin hayatında bu ün pek bir şey değiştirmede. "Currell Bell" adıyla yazmaya ve davetleri reddederek köyünde yaşamaya devam etti.

Uzun zamandır klasikler arasında yer alan *Jane Eyre*, her dönemde farklı açılardan okunmaya, farklı eleştiriler almaya devam etti. Romana dair, yakın zamandaki kayda değer eleştirilerden biri de Slavoj Žižek'e aittir. Žižek, *Yamuk Bakmak* adlı kitabında, Sigmund Freud'un ünlü "Was will das Weib? – (Histerik) Kadın ne ister?" sorusuna Jacques Lacan'ın, "Bir efendi, ama hükmedebileceği bir efendi" cevabını verdiğini söylüyor ve bu kadın tipine kusursuz örneğin Charlotte Brontë'nin *Jane Eyre* romanı olduğunu ifade ediyor.⁴

Bana kalırsa romanın finali, Žižek'in söylediği gibi "histerik bir fantezi" ya da boyun eğiştikten ziyade, Brontë'nin aşka dair "gizli" inancından ilham alıyor. Unutmayalım, Brontë yaşamının son yıllarında mutlu bir evlilik yaptı. Ölmeden önce arkadaşları ve biyogra-

4. Slavoj Žižek, *Yamuk Bakmak: Popüler Kültürden Jacques Lacan'a Giriş*, Çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları, 2016, s. 139.

fisini kaleme alan Elizabeth Gaskell'e yazdığı mektupta şöyle diyor-
du: "I am not going to die, am I? God will not separate us; we have be-
en so happy – Ölmeyeceğim değil mi? Tanrı bizi ayırmayacak, biz öy-
le mutlu olduk ki!"⁵

Jane Eyre bugüne dek eleştirmenler tarafından çeşitli biçimlerde kategorize edildi. Kimi eleştirmenler onu romantik dönemin sim-ge romanlarından biri olarak kabul etti, kimisi *Jane Eyre*'in gotik bir roman olduğunu söyledi, kimisi de melodram dedi. İlk aşk romanı, hatta ilk feminist roman olarak tanımlayanlar da oldu. Bana kalır-
sa *Jane Eyre*, kadim masallardan, özellikle de "Külkedisi"nden ilham alan, bir oluşum romanıdır (*Bildungsroman*) ve yaratılmış en güçlü kadın hikâyelerinden biridir.

5. Elizabeth Gaskell, *The Life of Charlotte Brontë*, 2. Cilt, Londra: Smith, Elder & Co., 1857; <http://www.gutenberg.org/cache/epub/1700/pg1700-images.html>, erişim tarihi 20 Şubat 2020.

“Jane Eyre, yaratılmış en güçlü kadın hikâyelerinden biridir.”

— Gaye Boralıoğlu

Çeviren: Aysie Belma Delmi

“Tavan arasındaki zırdeli”nin çığlığı duvarlarda yankılanıyor. Jane Eyre, başını okuduğu kitaptan kaldırıyor. Kim bağırıyor olabilir? Tanıdık bir şey var bu çığlıkta ama Jane adını koyamıyor. Belki o da tıpkı sesin sahibi gibi gizlendiği yerden çıkmak istiyor ama söyleyemiyor.

teviye edilen
KDV'iz
satış fiyatı

₺ 28,9

ISBN 978-605-09-7219-1

ISBN 978-605-09-7219-1

9 786050 972191

**Doğon
Kitap**